

LMTA MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA
TEATRO IR KINO FAKULTETAS
KINO IR TELEVIZIJOS KATEDRA

Titas Laucius

**UŽSIENIEČIO ĮVAIZDIS ŠIUOLAIKINIAME ŠIAURĖS ŠALIŲ KINE (ATVEJŲ
ANALIZĖ)**

Magistrinis diplominis darbas
Vaizdo režisūros studijų programa

Darbo vadovė: lekt. Rasa Paukštytė

Vilnius, 2018

TURINYS

ĮVADAS

1. XXI AMŽIAUS ŠIAURĖS ŠALIŲ FILMŲ PROTAGONISTAS.

- 1.1. Modernusis Skandinavijos herojus – nacionalistas. “Adomo obuoliai”
- 1.2. Šiaurės šalių mitologija ir požiūris į kitas religijas. “Trolių medžiotojas.”

2. UŽSIENIEČIO VEIKĖJO VAIDMUO IR REIŠMĖ ŠIUOLAIKINIUOSE ŠIAURĖS ŠALIŲ FILMUOSE

- 2.1 Suomijos tapatybės paieškos Aki Kaurismaki filmuose.
- 2.2 Norvegija ir Danija - multikultūrinės valstybės. “Pusher 3”, “Metų Pilietis”
- 2.3 Kaimyninių Skandinavijos šalių veikėjų vaizdavimas nacionaliniame kine. “Tiltas”

IŠVADOS

LITERATŪROS SĄRAŠAS

IVADAS

2017 metais vienas garsiausių Jungtinių Amerikos Valstijų indų tautybės komikų Hari Kondabolu sukūrė dokumentinį filmą, pavadintą „Apu problema“. Filme kritikuojamas vienas iš populiaraus animacinio serialo „Simpsonai“ veikėjų, Springfildo miestelio parduotuvės savininkas Apu. „Ši kontroversiška karikatūra po dvidešimt šešių metų serialo gyvavimo metų vis dar įsirežusi į kiekvieno amerikiečio širdį ir nepalaužia egzistuoti kaip pagrindinis indų amerikiečio tautybės įvaizdis“¹. Kondabolu didžiausią dėmesį skyrė personažo akcentui, kurį sukūrė amerikiečių tautybės balso aktorius Hank Azaria. Pasak H.Kondabolu, šio personažo kalbos maniera sukūrė indų tautybės žmonių stereotipą. Nors komikas supranta, jog tai satyra, tačiau pasak jo, ji negali objektyviai egzistuoti, jeigu satyros kūrėjas nėra tos pačios tautybės, iš kurios jis šaiposi.

JAV profesorius Wolfgang Mieder savo straipsnyje „The only Good Indian Is a Dead Indian”: History and Meaning of a Proverbial Stereotype“ taip pat kelia tą pačią problemą teigdamas, jog daugelis stereotipų yra kilę iš praeities įvykių, ir daugelis iš jų mūsų laikais yra naudojami klaidingai. Kaip pavyzdį jis naudoja liūdnei pagarsėjusį posakį: „Geras indėnas – miręs indėnas“.² Šiais laikais įvairiose medijose kyla tie patys klausimai – ar kūrėjas gali naudoti kitų tautybių veikėjus, siekdamas atskleisti savo plėtojamą temą kūrinyje. 2018 metais Oskarą už geriausią metų filmą laimėjęs filmas „Vandens forma“ (2017) (rež. Guillermo del Toro) taip pat naudoja rusų tautybės personažus. Tačiau juos vaidina kitų tautybių aktoriai, kurių vienintelė priemonė perteikti slavišką charakterį, lieka kostiumai, kalbėjimas laužyta anglų kalba bei daug pastangų reikalaujantys bandymai išarti vieną rusišką sakinį. Nors antraplaniai veikėjai (virėjai, padavėjai ar praeiviai) kalba rusiškai be jokio akcento (juos galima įgarsinti tikri rusų tautybės žmonės), filmo kūrybinė komanda nusprendė, kad auditorijai lengviau susitapatinti bus su pažįstamais veidais nei su tikrais rusų tautybės aktoriais. Galima sakyti, jog realistiškai perteikti kitos tautybės žmonės nėra pagrindinis kūrėjų tikslas, ypač jeigu filmas atstovauja tam tikram žanrui. Pavyzdžiui, filmas „Boratas: Kaip šaunusis Kazachstano žurnalistas Amerikoje patirtį graibstė“ (2008) (rež. Larry Charles) išleidimo metais

---

¹ „The problem with Apu“ (Rež. Michael Melamedoff“) (2017)
https://www.imdb.com/title/tt7588752/?ref_=fn_al_tt_1

² Wolfgang Mieder „The only Good Indian Is a Dead Indian”: History and Meaning of a Proverbial Stereotype“ *The Journal of American Folklore*
Vol. 106, No. 419 (Winter, 1993). 38-60 psl.

susilaukė prieštaringos reakcijos iš Kazachstano gyventojų, kurie teigė, jog filmo kūrėjai iškreipia požiūrį apie jų valstybę. Tačiau JAV šis filmas buvo vienas daugiausiai uždirbusių filmų tais metais. Alexei Lalo savo straipsnyje teigia, jog filmas išsiskiria iš kitų ekscentriškų komedijų, nes šaiposi ne iš Kazachstano, bet iš pačių amerikiečių; netgi skatina auditoriją galvoti apie savo kultūrą autoironiškai ir kritiškai.³

Pagrindinis konfliktas kyla tuomet, kai susiduria vaizduojamos tautybės atstovai bei kūrėjų tikslai. Šiuo darbu norima išvelgti kaip ir koku tikslu šiuolaikiniame kine formuojami užsienio tautybių įvaizdžiai. Kaip pavyzdį, naudosis šiuolaikinį Šiaurės šalių kiną, kurio regiono problemos bei gyventojų mentalitetas artimas Baltijos šalims.

Pagrindinis šio darbo tikslas – suprasti imigrantų, kaimynių šalių ar skirtingų tautybių veikėjų naudojimo principus kino kūrimo mene ir pačioje dramaturgijoje. Šiaurės šalių filmo kūrėjų pagalba, suprasti Skandinavijos šalių visuomenės požiūrį į kitataučius, atskleisti šio regiono gyventojų nuomones, baimes ar nuogąstavimus, susijusius su naujausiomis pasaulio globaliomis problemomis.

Švedijoje, Danijoje, Suomijoje ir ypač, Norvegijoje, imigrantų nuo 2001 metų padaugėjo daugiau negu trisdešimt kartų. Tarp jų, ne tik nuo karo ar skurdo bėgantys Artimųjų Rytų šalių gyventojai, bet ir centrinės Europos šalių piliečiai. Negana to, kai kuriose iš šių šalių, tuo pat metu vyko ir atvirkštiniai procesai - daugybė senų Šiaurės šalių gyventojų emigravo į Pietų Europą ar kitas valstybes. Neilgai trukus, visi šie pokyčiai pradėjo skleistis ir nacionaliniame mene, tarp kurių ir kine.

Skandinaviškas kinas – tai vienas labiausiai atpažįstamų regioninių kino atšakų pasaulyje, pasižymintis savitu humoro jausmu, dažnai šalta, niūra atmosfera. Iš jos kilo ir vienas garsiausių kino judėjimų “Dogma”, kurio sumanytojai - Lars Von Trier’as bei Thomas Vinterberg’as šiuo metu vieni garsiausių vardų pasauliniame kine.

Norėdamas atskleisti šio darbo temą ir problematiką, naudosis kiekvienos iš Skandinavijos šalių garsiausius bei sėkmingiausius šio amžiaus filmus. Danų režisieriaus Anders Thomas Jensen filmu “Adomo obuoliai” (Adams æbler) (2005), Norvegų kino kūrėjo darbu “Trolių medžiotojas” (Trolljegeren) (2010) remsiuosi kalbėdamas apie Skandinavijos regiono mitologiją bei senosios šio regiono gyventojų kartos požiūrį į kitokių tautybių religijas bei tradicijas. Garsaus Suomijos režisieriaus Aki Kaurismäki

---

³ Alexei Lalo. “Borat as tragicomedy of anti US-Americanism” *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, vol. 11, no. 2, 2009.

naujausiąjį filmą “Kita viltie pusė” (Toivon tuolla puolen) (2017) naudosis kaip pavyzdį kalbant apie musulmono emigranto padėtį konservatyvioje visuomenėje. Tuo tarpu, vieno garsiausių Danijos naujųjų režisieriaus Nicolas Winding Refn filmą “Aš mirties angelas: Pusher 3” (2005) ir norvegų juodąją komediją “Metų Pilietis” (Kraftidioten) (2014) tirsiu kalbėdamas apie multikultūralizmą ir nacionalines Šiaurės šalių tapatybės paieškas.

O Danijos ir Švedijos koprodukcijos pagalba sukurta itin komerciškai sėkmingą televizijos serialą “Tiltas” (Bron) (2011) naudosis analizuojant, kaip Šiaurės šalių žanriniame kine vaizduojamas kaimyninės šalies atstovas.

Tiriamąo darbo tikslai:

1. Iširti ſiuolaikinį Œiaurės ſalių filmo herojų. Ar jis yra nacionalistas ar kosmopolitiſkas? Koks protagonisto požiūris į užsieniečius?
2. Įrodyti, jog ſiaurės ſalių kūrėjai naudoja užsieniečių personažus, jog įvardintų pačių ſiaurės ſalių gyventojų socialines problemas, ydas, tolerancijos trūkumą.
3. Aptarti Œiaurės ſalių mitologijos padėtį moderniam pasaulyje ir populiariosios kultūros terpėje. Ką ji reprezentuoja ſiais laikais. Ar galima ją sieti su seniausiais gyvenančia Œiaurės ſalių karta?
4. Aptarti Suomijos kultūrinio identiteto padėtį XXI amžiuje.
5. Išanalizuoti skirtingų Œiaurės ſalių skirtumus socialiniu, kultūriniu ir politiniu požiūriu.

1. XXI AMŽIAUS ŠIAURĖS ŠALIŲ FILMŲ PROTAGONISTAS.

1830-1840 metais Norvegijoje, kaip ir daugelyje kitų Europos šalių įsivyravo romantinės idėjos : krašto gyventojai pradėjo domėtis savo istorija, puoselėti senas tradicijas, todėl nenuostabu, jog būtent šiuo laiku čia gimė Skandinavų aukštesnės rasės teorija. Šios teorijos pradininku laikomas švedų anatomas Anders Retzius, kuris 1840 metais atlikęs žmogaus kaukolės tyrimus, suskirstė visuomenę į du žmonių tipus: įprastus ir germanų kilmės. Pasak mokslininko, keltai, slavai, germanai ir skandinavai turėjo platesnes kaukoles už kitus, todėl buvo fiziškai bei psichologiškai stipresni, nei likusieji. Po tolesnių tyrimų, anatomo akiratyje liko tik dvi tautos – tai skandinavai ir germanai. Jie iš visų išsiskyrė savo šviesiais plaukais, balkšva oda bei mėlynomis akimis. Nors kurį laiką ši teorija buvo gana paplitusi šiaurės regione, tačiau laikui bėgant, ji buvo priskirta pseudomokslui ir pusę amžiaus nebetiriama. Tačiau ketvirtame dešimtmetyje, ją vėl prisiminė vokiečių nacių partija, laimėjusi tuometinius savo valstybės politinius rinkimus ir pavertusi Arijų teoriją pagrindine savo judėjimo ideologija. Nors pasak jų, vieninteliai grynakraujai arijai yra vokiečiai, skandinavų venose taip pat teka nemaža dalis arijų kraujo. Tai sukėlė diskusijas Šiaurės šalių tarpe: įsikūrė nacionalinės partijos, remiančios Hitlerio judėjimą, atsirado naujos teorijos, kalbančios apie vieny rasių pranašumą, tačiau idėjos šiame regione globaliai taip ir nesubrendo.⁴ Vis dėl to, praėjus daugiau nei septyniasdešimt metų, senosios aukštesnės rasės idėjos Šiaurės šalyse išliko. Vienas iš dažniausiai šiuolaikiniame švedų, norvegų, danų, islandų bei suomių kine pasirodančių veikėjų – neonacis.

1.1. Modernusis Skandinavijos herojus – nacionalistas. “Adomo obuoliai”

Anders Thomas Jensen “Adomo obuoliai” pasakoja apie nacistinių pažiūrų vyrą Adomą (aktorius Ulrich Thomsen), kuris atlikęs bausmę kalėjime, atvyksta į užmiesčio protestantišką bažnyčią atlikti prievolės. Čia jo prižiūrėtoju tampa hiper optimistinis bažnyčios pastorius Ivanas (Mads Mikkelsen). Nors Adomas sakosi esąs blogas, Ivanas netiki blogu ir sakosi, kad bet kokį žmogų su Dievo pagalba galima pakeisti. Ivanas liepia sugalvoti Adomui užduotį, kurią jis turės įvykdyti iki savo išvykimo. Adomas pusiau rimtai, pusiau juokais

---

⁴ Jon Royne Kyllingstad “Measuring the Master Race”. *Open book publishers*. 17-22psl. 2014

pasako, kad jis prižiūrės sode augančią obelį ir gale vasaros, iš jos obuolių iškeps obuolių pyragą. Nors užduotis atrodo nedidelė, galiausiai ji tampa tikru išbandymu Adomui, kai keliskart iš eilės sugenda viryklė, obelį užpuola varnos bei kirmėlės, kol galiausiai žaibas ją sudegina. Vienas garsiausių scenarijaus rašymo ir kino dramaturgų pasaulyje Robert McKee savo knygoje “Story” pasakoje apie **tropus** kaip sudėtinį istorijų pasakojimo mechanizmą: “Tai auditorijai jau atpažįstamas veiksnys arba situacija, bet ne tas pats kas klišė. Nors tropams jau daugiau nei tūkstantis metų, bet jie visada šviežūs ir nauji. Jie nėra nei geri, nei blogi. Tropai – tai priemonės, kurias naudoja kūrėjas, jog perteiktų savo idėją. Istorija be tropų beveik neįmanoma.⁵ Vienas iš klasikinio tropo pavyzdžių būtų “Slasher”⁶ tipo siaubo filmuose, kurių veiksmas prasideda, kai grupė paauglių vyksta į vakarėlį, esantį miške ar kitoje atokiaje vietoje. Labai dažnai, paaugliai prieš kelionę sustoja degalinėje ir joje būna veikėjas (dažniausiai vyresnis) pasakantis, jog “jūs geriau ten nevažiuokit” arba “blogis ateis. Grįžkit iš kur atėjot”, arba tiesiog “Nevažiuokit į kalnus, nes ten yra radioaktyvūs mutantai, valgantys žmones”⁷. Šis tropas dar vadinamas “paskutiniu įspėjimu”. Ir beveik visada pagrindiniai veikėjai jo neklauso.

Grįžtant prie “Adomo obuolių”, užduotis kurią Ivanas paskiria Adomui, taip pat yra tropas, kuris vadinasi “Neįmanoma užduotis”. Tai tropas, kuris kaip ir daugelis jų, kilęs iš mitų bei pasakų. Užduočių yra įvairių – vienos yra neįmanomos iš pirmo žvilgsnio, tačiau galiausiai pasirodo, kad yra kitaip. Pavyzdžiui, užduotys pasakose, kur karalius priskiria nužudyti slibiną, yra iš pirmo žvilgsnio neįmanomos, tačiau po kelių puslapių skaitytojas pamato, jog ne taip ir sunkiai princas slibiną užmušė. Tačiau yra užduočių, kurios iš pradžių atrodo, lengvos, tačiau greitai veikėjas supranta, kad jos logiškai atrodo neįmanomos. Pavyzdžiui, pagaminti virvę iš pelenų arba per naktį atskirti krūvą grūdų nuo pelų. Tačiau gudrumo pagalba, veikėjas tai išsprendžia. Pirmu atveju, jis uždega šiaudą, kitu atveju, padeda sužeistam paukšteliai, o šis atsidėkodamas pasikviečia savo kolegas, jog sulestų visus grūdus.⁸ Būtent tokia, tik post-modernistiškai perinterpretuota užduotis yra skiriama Adomui. Nors ne tik šis tropas primena pasaką. Visas filmo pasaulis konstruojamas kaip atskira visata su savo taisyklėmis – joje nėra teisėsaugos, nors nelegalių šaudymų į žmones nemažai. Joje nėra realistiško nukraujavimo ir reakcijos į smurtą, nors tiek pačio smurto, tiek kraujo apstu. Atrodo, kad viskas yra Dievo

---

⁵ Robert McKee “Story” HarperCollins e-books; 312-328psl. 2009

⁶ Slasher – “siaubo filmų žanras, kuriame pagrindinis antagonistas – serijinis žudikas, žudantis pauglius, lyg vykdydamas kerštą už jų padarytas nuodėmes.” Zack Snyder “Save the Cat” Michael Wiese Productions 28psl. 2005.

⁷ “The hills have eyes” (Rež. Alexander Aja) (2006) ”<https://www.imdb.com/title/tt0454841/>

⁸ <http://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/Tropes>

rankose. Ir tai yra dar vienas, turbūt vienas garsiausių istorijų pasakojimų tropų – “Deus ex machina”- Dievas iš mašinos”. Bene garsiausias “Dievo iš mašinos” pavyzdys – garsaus animacinio serialo “Tomas ir Džeris” serija, kuomet į katės ir pelės konfliktą nei iš šio, nei iš to įsivelia skruzdės ir jį išsprendžia. Bent jau iki kitos serijos. “Adomo obuoliuose” šis tropas veikia tiesiogine to žodžio prasme. Dievas ne tik atsiunčia kirmėles, liepia nusideginti Adomui ranką, bet ir sprendžia kuris veikėjas gyvens, kuris taps neįgalus, o kuriam veikėjui, konflikto metu, netyčia pašaus galvą, ištaškys auglį ir jis dėl to toliau gyvens.

Adomas yra vienas iš įprasčiausių neo-nacių – atvykęs į bažnyčią, jis tuoj pat nusikabina kryžių ir ant sienos užsideda Hitlerio paveikslą. Jis nėra politiškas nacionalistas, kuris kovoja už geresnę šalies ateitį. Jam įdomiau peiliu subraižyti autobuso korpusą ar perlaužti nemotyvuotai optimistišką pastorių, neigiantį aplink save bet kokias nelaimes. Šių dviejų vyrų įsitikinimų kova ir yra pagrindinis filmo konfliktas. Nors Ivanui gimė cerebriniu paralyžiumi sergantis vaikas, jo žmona nusižudė, sesė užmušė, o jo pačio galvoje, kaip sako vietinis kaimelio daktaras, “teniso dydžio auglys”, Adomui Ivanas pasakoja, kaip jo vaikas mėgsta lakstyti, nors nuo pat gyvenimo pradžios sėdi vežimėlyje, ar kaip žmona sumaišė M&M saldinius su migdomaisiais, todėl tai nebuvo savižudybė. Adomas užsispiria ir nusprendžia Ivaną palaužti, jog šis pagaliau pažiūrėtų tiesai į akis. Galima įžvelgti, jog filmo kūrėjai pašiepia tokių žmonių kaip Adomas, mąstymą. Filmu pradžioje, atvykęs į bažnyčią, Adomas bando sujaukti čia vyraujančią tvarką, tačiau pamažu supranta, kad bažnyčioje neo-nacis čia yra mažiausias anarchistas. Kadaiše už moterų seksualinę prievartą kalbėjęs, antsvorio problemų turintis alkoholikas Gunaras vis dar geria skystį nuo kosulio ir ruošiasi girtą moterį išprievartauti su aliejumi ir baklažanu. Tuo tarpu, pakele stotelių pardavėjus nustoti šaudyti negalintis pakistanietis Kalidas, vis dar turi automobilio bagažinėje automatų kolekciją, ir laisvu metu šaudo į varnas ar į Adomo kolegas neo-nacius. Galiausiai, kai Ivanas galiausiai pripažįsta sau tiesą, Adomui tenka pačiam prisiimti atsakomybę už kitus protestantų bažnyčios gyventojus. Į situaciją galima pažiūrėti kaip į valstybę, kurią, pasirodo, valdyti nėra taip lengva. Žymiai lengvesnis darbas yra ją niokoti ir vaidinti, kad esi patriotas.

1.2 Šiaurės šalių mitologija ir požiūris į kitas religijas. “Trolių medžiotojas.”

Dešimtame dešimtmetyje vieni populiariausių televizijos serialų pasaulyje buvo “Ksenos: Maištingoji princesė” (1995-2001) ir “Heraklis: legendinės kelionės” (1995-1999). Vienas iš jų, nedidele dalimi buvo paremtas senovės graikų mitų herojumi, kitas herojų tiesiog išgalvojo. Mitologija visuomet pop kultūros dalis. Pastarajame dešimtmetyje labiausiai išplito

Šiaurės šalių mitologijos idėjos. Tūkstantmečio pradžioje sukurti filmai pagal vieną garsiausią J. R. R. Tolkieno literatūros trilogiją „Žiedų valdovas“, kuris taip pat buvo įkvėptas Skandinavų mitų, tik padidino susidomėjimą. Galiausiai dievai iš mitų ir pasakojimų atkeliavo į kino teatrų sales („Toras“ rež. Kenneth Branagh. 2011), mitologiniai padarai į žaidimų konsoles („World of Warcraft“ Blizzard Entertainment. 2004).

Pirmosios žinios apie Šiaurės šalių mitologiją siejamos su Vikingų laikais. Tuomet Skandinavijos gyventojai turėjo iki tol didžiausią kontaktą su kitų Europos šalių pirkliais. Nors didžioji dauguma legendų būdavo perduodama žodžiais arba primityviais piešiniais ant runų, 13 amžiuje atsirado pirmasis rašytinis šaltinis. Tai Islandijoje surinkta 35 poemų knyga „Edda”.⁹Nors daugelis pasakojimų buvo apie Skandinavų dievus, čia pirmą kartą buvo ir istorija apie trolius. Pasak „Eddos”, troliai gimė iš Ledinio Milžino. Ledinis Milžinas (eng. Frost Giant) buvo šešiagalvis ir šešiarankis monstras, egzistavęs dar prieš visatą. Galiausiai broliai jį nužudė ir iš jo sukūrė dabartinį pasaulį: jo kraujas buvo upės, kaukolė- dangus, kaulai- kalnai, dantys- kalvos, o tarpupirščiai, pasak šaltinio, buvo būtent troliai. Troliai iš pradžių nebuvo priešiški žmonėm, nors ir gyvendavo atskirai po vandeniu, kalnuose ar olose. Tačiau į Norvegiją atvykus pirmiesiems „gyventojams”, troliai supyko ant žmonių ir nuo šiol grobia jų vaikus.¹⁰

Andre Ovredal filme „Trolių medžiotojas” Šiaurės šalių mitologija susiduria su urbanizacija ir kitų kultūrų skirtumais. Tai mockumentary (imituojama dokumentika) stiliaus filmas, kai norvegų studentai nusprendžia padaryti universiteto projektą apie atsiskyrėlių meškų medžiotoją, tačiau netikėtai supranta, jog Hansas nėra toks medžiotojas, kaip visi. Jis medžioja trolius. Studentai sužino ne tik, jog troliai egzistuoja, bet ir tai, jog valstybė juos slepia nuo visuomenės. Kino kritikas Mike Hale „New York Times” filmo recenzijoje teigia, jog filme taikliai šaipomasi iš savo šalies kraštovaizdžio, kai filme pasakoma, kad vidury laukinės gamtos nutiesti elektros stulpai iš tiesų skirti troliams, jog atbaidytų juos nuo didžiųjų Norvegijos miestų.¹¹ Filmo satyrinė pusė pirmiausia skirta Norvegijos žiūrovams, ypač tą patį sakinį apie elektros stulpus ir trolius pakartoja tikrasis Norvegijos ministras Jens Stoltenberg, kuris filme parodomas archyvinio kadru, ir žodžiais, išimtais iš konteksto. Mike Hale taip pat teigia, jog filmas 20 procentų per ilgas, ir jog šalies kraštovaizdžio kadru yra daugiau negu būtina. Tačiau jam oponuoja danų Aalborgo universiteto profesorius Jorgen Riber Christensen savo Disertacijoje „Non-place” sakydamas, jog kraštovaizdis ir „vieta” šiame filme yra pagrindinė tema bei konfliktas. Pagrindinis satyros objektas yra Norvegijos visuomenė ir

---

⁹ John Lindow „Handbook of Norse mythology” ABC-CLIO 12-13psl 2011.

¹⁰ Gail.B.Stewart „Trolls” ReferencePoint press. 10-15psl. 2011

¹¹ Mike Hale „TrollHunter” <https://www.nytimes.com/2011/06/10/movies/trollhunter.html>

multikultūralizmas. Studentams paklausus ar jie gali kartu su Hansu vykti medžioti trolių, šis leidžia tik su viena sąlyga: jog darys viską, ką jis lieps. Didžioji dalis Hanso paliepiamų – tai saugumo instrukcijos, kurias sudaro beveik visi Skandinavijos mitai ir legendos, susiję su trolių padavimais. Kai Hansas mokslišku požiūriu aiškina, kad troliai nuo dienos šviesos pavirsta į akmenis (tai šalutinė reakcija į vitaminą D), susiduria senasis ir naujasis modernusis, pasauliai.¹² Hansas – senasis norvegas, darbų vykdytojas, kuris neklausia klausimų, bet rašo prašymus valstybei pakelti algą už viršvalandžius. Jis, kartu su troliais atspindi senuosius Norvegijos gyventojus, siekiančius pagoniškus vikingų laikus. Studentai, tuo tarpu, atspindi naująją kartą. Kartų konfliktas atsispindi absurdiškoje situacijoje, kai Hansas paklausia ar niekas iš jų nėra krikščionys, nes troliai užuodžia tikinčiųjų kraują. Deja, garso operatorius to garsiai nepasako, ir yra už tai nubaudžiamas. Suvalgomas. Multikultūrinis sluoksnis atsiranda kuomet prie studentų filmavimo komandos prisijungia naujas garso operatorius – musulmonė. Paklaustas, ką troliai mano apie šią religiją, Hansas nežino ką atsakyti.

Jorgen Riber Christensen savo disertacijoje taip pat mini multikultūrinės šalies satyrą, kuomet nužudžius trolių, paslėpti įkalčius, į nužudymo vietą atvyksta lenkų tautybės darbininkai. Jie atveža negyvos meškos kūną ir su dirbtinės meškos kojomis prideda pėdų žymių, jog atrodytų, kad išraustas laukas būtų jos darbas. Tačiau jie ne tik kad atveža Sibiro meškos palaikus (tokios būna tik Rusijoje), bet dar ir sumaišo kairę meškos pėdą su dešine. Nors atrodytų, jog tai pikta imigrantų kritika, tačiau ratas apsisuka, kai sužinoma, kad trolius (arba visuomenei, meška) nužudė du vokiečių turistus. Atrodo, kad visas šis ratas negalėtų egzistuoti niekur kitur, tik Norvegijoje, tačiau pačių norvegų jam nereikia.¹³

---

¹² Jorgen Riber Christensen “Non- place” Aalborg University 221-230psl. 2015

¹³ Jorgen Riber Christensen “Non- place” Aalborg University 230-236psl. 2015

2. UŽSIENIEČIO VEIKĖJO VAIDMUO IR REIKŠMĖ ŠIUOLAIKINIUOSE ŠIAURĖS ŠALIŲ FILMUOSE

Šiaurės šalių sostinės nuo pat XX amžiaus vidurio buvo imigrantų iš tolimųjų rytų tikslas. Stokholme, iki pat pabėgėlių krizės, pagrindiniai imigrantai buvo iš Čilės, Turkijos ir krikščionių tikėjimą išpažįstantys gyventojai iš Sirijos. Tikslią statistiką vesti gana sunku, nes imigrantai iš Čilės ir Turkijos sunkiai integruojasi į visuomenę. Tam trukdo kalbos nežinojimas, būsto neturėjimas ir nedarbas. Tačiau Švedija vis dar laikosi atvirų sienų politikos. Daniją pirma imigrantų didžioji banga pasiekė 1980 metais. Daugiausiai tai buvo darbininkų klasės atstovai iš Irano, Turkijos ir Pakistano, kurie susiradę pastovius darbus, gyventi čia atsiveždavo ir savo šeimas. Tačiau net ir tada didžioji dauguma imigrantų nepradėjo mokytis vietinės kalbos. Todėl po 2000tųjų, sugriežtėjus imigracijos įstatymams, pagrindiniai atvykėliai tapdavo ekonominiai imigrantai bei studentai. Vis dėlto, atėjus pabėgėlių krizei, Šiaurės šalių regionas vienas iš pirmųjų patyrė jo padarinius. Tarp šių šalių, ir Suomija.¹⁴

2.1 Suomijos tapatybės paieškos Aki Kaurismaki filmuose.

Aki Kaurismaki (1957m.) – vienas garsiausių Suomijos režisierių. Jo filmus dažniausiai vadina “kelio filmais”, nors tik nedidelė dalis, iš tiesų, yra “kelio filmai” (eng. Road movie)¹⁵. Dažniausiai A.Kaurismaki herojai ieško savęs – tik kiekviename filme tai įvardinama kitaip. Jeigu “Aš pasamdžiau samdomą žudiką”¹⁶ pagrindinis veikėjas ieško gyvenimo prasmės, “Leningrado kaubojai keliauja į Ameriką”¹⁷ – ieško namų. Ar tiksliau, nacionalinio identiteto. Knygos “The National and Beyond: The Globalisation of Finnish cinema in the films of Aki and Mika Kaurismaki” autorius Pietari Kaapa teigia, jog “namų” įvaizdis post-kolonijiniam pasaulyje (tokiame, kokiame atsiduria filmo herojai), dažnai randamas bendruomenėje, ne tam tikroje vietoje, valstybėje ar regione. O dažniausiai,

---

¹⁴ Joan Font, Monica Mendez “Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations” Amsterdam University Press. 133; 173psl. 2013

¹⁵ Terren Rafferty “The Finnish Director Making The Most- Interesting Movies about Immigration”2018 <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/01/aki-kaurismaki-cinemas-drollest-hipster/546557/>

¹⁶ Aki Kaurismaki “I hired contract killer” 1990 <https://www.imdb.com/title/tt0099818/>

¹⁷ Aki Kaurismaki “Leningrad cowboys go America” 1989 https://www.imdb.com/title/tt0097728/?ref_=nv_sr_1

marginalų bendruomenėje.¹⁸ Gal būtent todėl, giminėje mirus vienam iš “Leningrado kaubojų” grupės narių, kolegos nesiruošia jo laidoti, o vežiojasi kūną kartu su savimi. Žinoma, aprengtą smailais batais ir smailia šukuosena. JAV kultūros įtaka Europos valstybėms - dažna tema Aki Kaurismaki filmų pasaulyje, tačiau dažniausiai čia ji nėra vaizduojamas kaip neigiamas reiškinys: 6-7 dešimtmečio šukuosenos, kostiumai ar rokenrolo muzika labiau sukelia nostalgiją bei pačio filmų kūrėjo simpatiją tam laikmečiui. Tačiau nors ir stilistiškai filmai primena Amerikietiškos nepriklausomo kino bangą (pirmiausia, Jimo Jarmuscho filmus), personažai Kaurismaki filmuose negalėtų egzistuoti niekur kitur, tik Suomijoje arba kitoje Europos valstybėje. Jo filmų veikėjai savo kalbėjimo maniera, elgesiu, dialogais sukūrė naują sub-žanrą, kurį JAV kino kritikas Terren Rafferty savo recenzijoje pavadino “Quirky Finnish comedy” (lt. Keista suomiška komedija)¹⁹. Savo naujausiame filme “Kita vilties pusė” režisierius iškelia Suomijos valstybės požiūrio problematiką pabėgėlių krizės atžvilgiu.

Po to kai jo šeimą subombarduoja, Sirų tautybės vyras Kalidas (Shwerwan Haji) nelegaliai kerta Suomijos sieną nusprendęs prašyti politinio prieglobsčio. Pats Kalidas nėra politinis veikėjas. Jis nežino kurios pusės lėktuvas iš tiesų numetė bomba. Jo pagrindinis tikslas – surasti savo pabėgėlę sesę, kuri galimai gali būti Suomijoje. Svetimoje šalyje, be dokumentų, be tapatybės, sesė yra vienintelis dalykas, kuris sieja Kalidą su savo praeitimi.

Nors protagonistas ir negalvoja apie politinį kontekstą, to negalima pasakyti apie filmo kūrėją. Duodamas interviu, Aki Kaurismaki atvirai ir ironiškai kritikuoja savo valstybę: “Suomijos imigrantų įstatymas yra tikra gėda šaliai. Mes atsisakome suteikti pabėgėlio statusą dėl menkiausių priežasčių ir tuomet nusiunčiame juos atgal į tokias saugias vietas kaip Darfūras, Irakas ir Somalis. “Ten visiškai saugu, pirmyn. Mūsų įstatymas yra vienintelis toks tarp kitų Šiaurės šalių. Gėda.”²⁰

Tačiau ne vien užsieniečiai svetimoje šalyje ieško tapatybės. Kitas filmo veikėjas – vidurio amžiaus krizę išgyvenantis Waldemaras (Sakari Kuosmanen) nusprendžia išsiskirti su žmona, parduoti savo vyriškų marškinių verslą (tiksliau, visus marškinius, laikomus automobilyje), išlošti nelegaliuose pokerio lošimuose pinigų ir nusipirkti restoraną. Waldemaras apie maisto verslą nieko neišmano, tačiau žino, kad suomiška virtuve šalies

---

^{18 19 20}Pietari Kaapa “The National and Beyond: The Globalisation of Finnish cinema in the films of Aki and Mika Kaurismaki” Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern 2010.

gyventojų nebenustebinsi, todėl greitai nacionalinės virtuvės valgyklą jis pakeičia į suši restoraną. Nors nei vienas iš restorano darbuotojų nežino kaip gaminti kitos šalies tradicinį patiekalą, Waldemaras sutinka pavalgydinti japonų ekskursiją. Viena juokingiausių ir labiausiai nacionalinio identiteto praradimą atskleidžiančių scenų yra, kai pasibaigus laišai, Waldemaras liepia į sušius dėti silkę ir užpilti daugiau vasabi padažo. Dar labiau pasiklydusią kultūrinę tapatybę pabrėžia garsaus 7 dešimtmečio JAV gitaristo Jimi Hendrixo spalvotas plakatas, kabantis pagrindinėje restorano salėje.

Belaukiant atsakymo iš pabėgėlių centro, Kalidas vaikšto po barus bandydamas suprasti šalies kultūrą, tačiau čia jis mato tik amerikietiškus dainų perdirbinius, kuriuos vietiniai muzikantai perdainuoja suomių kalba ir jau vidutinio amžiaus ribą peržengusius neo-nacius, beprasmiškai gaudančius kelyje pasitaikančius užsieniečius. Vieną iš Kalido ir jų akistatą nutraukia benamiai, kurie Kaurismaki filmuose dažniausiai vaizduojami kaip teigiami personažai, bene vieninteliai išlaikę moralinį kodeksą.

Filmo gale Kalidas pagaliau susitinka su savo sese. Pasirodo, visą tą laiką ji buvo Lietuvoje. Aki Kaurismaki pacituoja ir vieną mūsų šalies filmą, kai atvežti Kalido sesės, pasiunčiamas tolimųjų reisų vairuotojas, kurį vaidina suomių aktorius Tommi Korpela, atlikęs vieną pagrindinių vaidmenų Mariaus Ivaškevičiaus filme “Santa” (2014)²¹. Kalidas supranta, jog šioje šalyje galima gyventi, tačiau tam reikia pasikeisti vardą ir dokumentus – kitaip sakant, tapatybę. Tačiau jo sesė vardo keisti nesutinka. Ji nenori prarasti savo praeities ir likusį gyvenimą egzistuoti ne tik svetimoje šalyje, bet dar ir po svetima pavarde. Išgirdęs sesės norą, Kalidas nesiginčija. Vyras supranta, kad ji yra teisi, tačiau pats pasilieka Suomijoje, bandydamas gyventi svetimą gyvenimą. Nes taip daro ir kiti.

2.2 Norvegija ir Danija - multikultūrinės valstybės. “Pusher 3”, “Metų Piliėtis”

Nilsas – vidutinio amžiaus vyras, Norvegijos priemiestyje valantis sniegą nuo kelio. Šiais metais jis buvo apdovanotas “Metų piliečio” titulu. Nors Nilsas ir yra imigrantas (filme taip ir nepaminima jo tautybė), aplinkiniai žmonės džiaugiasi turėdami savo vietą žinantį kaimyną. Vieną dieną Nilso sūnų, per klaidą įtarę jį bendradarbiaujant pavagiant dalį narkotikų siuntos, nužudo mafija. Nilsas nusprendžia ne tik gedėti, bet ir atkeršyti visiems, kas yra atsakingi už jo sūnaus nužudymą. Metų Norvegijos pilietis pradeda žudyti pagrindinius Oslo mafijos narius.

---

²¹ Marius Ivaškevičius “Santa” 2014 https://www.imdb.com/title/tt2192116/?ref_=nm_knf_i2

Filmas “Metų pilietis” labiausiai koncentruojasi ne į siužetą ar trilerio pagrindinius tropus, bet į savo šalies kritiką. Geriausias tautos savi ironiškas požiūris atsiskleidžia automobilyje bekalbant dviem gangsteriams. Vienas iš jų sako, jog jam atsibodo visur matyti sniegą. Kitas oponuoja jam sakydamas, kad už tai jų šalyje yra geras socialinis aprūpinimas. Kaip pavyzdį jis panaudoja Graikiją, Portugaliją ir Ispaniją – valstybes, kuriose klimatas šiltesnis. Visos jos turi ekonominių sunkumų, todėl Europoje yra tik du pasirinkimai – arba karštas klimatas ir finansinės problemos, arba šaltis ir socialinė gerovė. Tačiau filmo kūrėjai neapsiriboja vien pačių norvegų požiūriu. Juokingiausios ir taikliausios pastabos pasigirsta iš serbų mafijos lūpų.

Sėdėdami automobilyje serbų gangsteriai stebi moterį, kuri su plastikiniu maišeliu renka savo šuns išmatas. Jie stebisi ir filosofuoja kur norvegai po to tas išmatas deda. Vienam iš kriminalinės veiklos atstovų pajutus danties skausmą, kolega jam pasiūlo sėsti Norvegijoje į kalėjimą. Ten ne tik kad sutaiso kaliniams dantis, bet ir atmosfera labai maloni: prižiūrėtojai neįžeidinėja, niekas nenaudoja seksualinės prievartos, o kamerose yra šildymas. Norėdami pagrobtį konkurentų mafijos boso vaiką, šie stebisi Norvegijos vaikų priežiūros įstatymu, kuomet vaikui vieną savaitę leidžiama būti su tėvu, kitą savaitę su motina. Nors šie paradoksaliūs kriminalinės veiklos atstovų filosofavimai jau ne kartą matyti kine (Quentin Tarantino), šiuo atveju jie tarnauja filmo pagrindinei minčiai.

Kaip ir “Adomo oboliuose”, šiame filme teisėsauga beveik neegzistuoja. Du vaizduojami policininkai labiau atlieka stebėtojų vaidmenį, negu iš tiesų bando sustabdyti vykstančias skerdynes. Kol vienas iš jų, pamatęs pakabintą serbų mafijos lavoną, vemia, kitas jam paduoda automobilio stovėjimo baudos kvitą nusivalyti veidą. Ši ir kitos scenos su teisėsaugos atstovais kviečia įsivaizduoti, kokia būtų jų reakcija, jeigu Oslo miesto gatvėse iš tikrųjų prasidėtų tokios žudynės.

Filme Norvegija taip pat rodoma kaip multikultūrinė šalis. Tai dar labiau pabrėžia po kiekvieno personažo mirties ekrane atsiradęs juodas “in memoriam” titras su jo išpažįstamos religijos simboliu. Jeigu žūsta krikščionis, kryžius krikščioniškas, jeigu žūsta serbas, kryžius provoslaviškas, jeigu žūdas– Dovydo žvaigždė.

Danų režisieriaus Nicolas Winding Refn trilogija “Pusher” ypatinga tuo, jog visas veiksmas vyksta Kopenhagoje, tačiau danų tautybės veikėjų beveik nėra. Didžiąją jų dalį sudaro imigrantai iš buvusios Jugoslavijos, Turkijos bei Artimųjų Rytų. Unikalu taip pat yra tai, jog antrojoje dalyje protagonistu tampa antraplanis veikėjas Tony (Mads Mikkelsen) iš pirmosios dalies, o trečiojoje pagrindiniu personažu tampa Milo (Zlatko Buric), kuris pirmoje filmo dalyje buvo pagrindinis filmo antagonistas. Trečioji “Pusher” dalis pasakoja apie senstantį serbų tautybės gangsterį Milo, kuris pažada dukrai 25to gimtadienio proga pagaminti

maisto penkiasdešimčiai žmonių. Tačiau tai padaryti nėra taip lengva, nes Milo gydomi nuo priklausomybės kokainui.

Pagrindinė filmo tema ir konfliktas kalba apie senąją ir naująją kartą. Milo, nors ir yra imigrantas, atstovauja senąją Kopenhagos kriminalų kartą. Vietoj kokaino, per klaidą gavęs “ekstazi” tablečių siuntą, jis nebežino ką su jomis daryti. Kadangi tai yra naujosios kartos narkotikas, Milo privalo į pagalbą kviesti jaunesnius imigrantus. Kartų konfliktas atsiskleidžia ir dukros gimtadienio šventėje, pamačius, jog tėvas visiems pagamino tradiciskų serbų patiekalų. Dukra paaiškina, kad niekas tokių dalykų nebevalgo, todėl liepia tėvui nupirkti kinų virtuvės maisto. Multikultūralizmas dar labiau išryškėja, kai į Milo ofisą atvežama nepilnametė lenkų prostitutė. Nors Milo kriminalinio pasaulio atstovas, tačiau jo laikais užsiimti prostitucija būdavo žema. Įsivaizdavęs jos vietoj savo dukrą, Milo nužudo sutenerį ir išgelbėja nepilnametę. Tačiau norėdamas atsikratyti kūno, jis privalo į pagalbą pasikviesti savo buvusį kolegą rumuną Radovaną (Slavko Labovic), kuris šiuo metu dirba turkų kebabinėje.

Nicolas Winding Refn filme vaizduojama kriminalinė Kopenhaga atrodo kaip skirtingų tautų, religijų ir kalbų kratinys. Filmo kūrėjų požiūrį labiausiai atskleidžia scena, kai neturėdamas pakankamai pinigų, Milo grąžina kolegai dalį skolos atiduodamas savo laikrodį. Šis priima iš Milo skolą, nusiima savo senąjį laikrodį ir numeta jį žemesnio rango gangsteriui. Tuo tarpu, šis gavęs naujesnįjį, savo senąjį atiduoda dar žemesniam už save. Taip susidaro mainų grandinė, kuri parodo, kad šis kriminalinis ratas apsisuka, ir kiekvienam jame dalyvaujančiame, yra apčiuopiama nauda. Kita interpretacija galėtų būti apie imigrantų kartas, kurios perduoda savo užsienio šaly surinktas profesines žinias jaunesniajai kartai. Kadangi šiuo atveju tai nelegali veikla – vagystės ir plėšimai – filmo pabaigoje ši scena atrodo pesimistiškai ir kritiškai Danijos imigrantų atžvilgiu.

2.3 Kaimyninių Skandinavijos šalių veikėjų vaizdavimas nacionaliniame kine.

“Tiltas”

Savo teoriniame darbe “Adapting landscape and place in transcultural remakes: the case of Bron|Broen, the Bridge and the Tunnel” Isadora Garcia Avis teigia, jog vienas populiariausių Danijos ir Švedijos serialų “Tiltas” priklauso vadinamai “Nordic-noir” filmų kategorijai. Tai nykios atmosferos, urbanistiniai kriminaliniai filmai, kurio didžioji dalis veiksmo vyksta Šiaurės šalyse, ir kuriuose nagrinėjamos socialinės temos, aktualios pirmiausia Šiaurės

Europos regione.²² Vienas iš garsiausių pavyzdžių, švedų romano ekranizacija “Mergina su drakono tatuiruote” (2009)²³. Serialo veiksmas prasideda ant tilto, skiriančio Švediją ir Daniją. Vieną naktį, jo viduryje atsiranda lavonas. Į nusikaltimo vietą atvyksta danų policijos pareigūnas Martin (Kim Bodnia) ir švedų detektyvė Saga (Sofia Helin). Kadangi lavonas guli tilto viduryje, nei vienas iš jų nežino kurios šalies teisėsaugai atiteks ši byla. Galiausiai byla tenka spręsti Martinui ir Sagai kartu.

Isadora Garcia Avis savo darbe teigia, jog dažniausiai tokio tipo detektyvuose, byla tiria du skirtingų charakterių policininkai. Pagal visas scenarijaus rašymo taisykles, galiausiai išspręsti nusikaltimą, prireikia tiek vieno, tiek kito pareigūno talentų bei charakterio savybių. Jeigu policininkų poroje yra moteris, tuomet ji yra emocionali, vadovaujasi daugiau jausmais ir intuicija, tuo tarpu, vyriškos lyties policininkas atlieka šalto ir pragmatiško mąstytojo funkciją. Šiame seriale moters vyro personažas apsieičia vietomis. Sagos personažas serga Aspergerio sindromu²⁴, todėl ji visuomet sako tiesą į akis, yra šalto proto, ir nelabai moka socializuotis su likusia visuomenės dalimi. Tuo tarpu, Martinas šeimos žmogus, mokantis bendrauti su žmonėmis, nors yra greit užsidegantis. Veikėjus atspindi ne tik socialiniai gebėjimai, bet ir namų aplinka ar automobiliai: Sagos namai ir automobilis švarūs, tušti, sterilūs, o Martino namai pilni žmonių, jaukūs, automobilio salonas netvarkingas.²⁵

Pirmame sezone pagrindinis veikėjų antagonistas – “Tiesos teroristas” (eng. Truth terrorist). Savo nusikaltimus jis motyvuoja iškeldamas penkias socialines problemas, kokias turi tiek Danija, tiek Švedija. Tai bedarbystė, nelygė prieš įstatymus, neįgaliųjų piliečių ignoravimas, negebėjimas imigrantų integruoti į visuomenę, ir vaikų darbas, už kurį atsakingos vakarų šalys. Nors antagonistas ir žudo žmones, filmo kūrėjai nevaizduoja blogio kaip vien juodo, o gėrio kaip balto. Ribos šiame pasaulyje tarp jų išsitrynusios. Tačiau įstatymai tarp skirtingų šalių dar ne. Kuomet veiksmas persikelia į Švediją, Martinas, pagal tos šalies

---

²² Isadora Garcia Avis “Adapting landscape and place in transcultural remakes: the case of Bron|Broen, the Bridge and the Tunnel” 2015

<https://series.unibo.it/article/viewFile/5898/5620>

²³ ²⁵Niels Arden Oplev “Man som hatar kvinnor” 2009

<https://www.imdb.com/title/tt1132620/>

²⁴ Aspergerio sindromas – autistinis sutrikimas, kuris pasireiškia sunkumais bendraujant su žmonėmis. Aspergerio sindromą turintis asmuo gali pasirodyti keistas, turintis bendravimo, tarpusavio supratimo, emocinio kontakto problemų. Gydomo būdų nėra, tačiau turintis sindromą asmuo visgi gali sėkmingai integruotis į visuomenę.

įstatymus, negali į šalį įsivežti tarnybinio ginklo. Būtent dėl šio įstatymo jis patenka į ligoninę, kai į sužaloja nusikaltėlis. Čia jam taip pat sunku susišnekėti, nors kaimyninės kalbos ir panašios. Būtent dėl Martino visas švedų policijos skyrius pradeda kalbėti lėčiau.

I.G. Avis savo darbe iškelia klausimą, kodėl išjudinamajam serialo įvykiui pasirinktas būtent tiltas, o ne upė ar kalnai, pro kuriuos taip pat galima patekti į kitą šalį. Jis motyvuoja tai, jog tiltas yra vienintelė šalis jungianti vieta, kuri specialiai sukurta abiejų tautų bendravimui. Būtent nusikaltimas ir paskatina abi tautas dirbti išvien ir kovoti ne tik prieš nusikaltėlį, bet ir prieš visas socialines problemas, vienijančias abi valstybes.

IŠVADOS

Šiaurės šalių filmų kūrėjai vaizduoja užsieniečius ne tik kaip pilnaverčius psichologinius personažus, bet ir kaip stereotipinius vieno sluoksnio veikėjus. Tačiau beveik visuose pavyzdžiuose, užsieniečio įvaizdžius jie naudoja kaip savo tautos žmonių ar regiono autoironijai pabrėžti.

Filme “Adomo obuoliai” pagrindinis veikėjas neo-nacis Adomas, atrodo, yra paveiktas XIX amžiaus Skandinavų aukštesnės rasės teorijos ir galėtų būti įvardintas kaip nacionalinis Šiaurės šalių filmų herojus. Tačiau filmo kūrėjai nevengia ironijos vaizduodami Adomą, palikę jį situacijose, kuriose jis nepratęs būti, kai iš anarchisto, jis staiga tampa tvarkos vykdytoju.

Filme “Trolių medžiotojas” filmo kūrėjai išskiria tris Norvegijoje šiuo metu gyvenančias kartas: seniausioji Hanso grupė, kuri kartu su visu mitologiniu palikimu, atstovauja pagoniškajam pradui, vidutinė studentų grupė, kuri kartu su likusiais Norvegijos gyventojais, atstovauja krikščioniškąjį pradą bei trečioji grupė, kuriai atstovauja lenkų imigrantai, musulmonė garso operatorė ir du nuo trolio rankos žuvę vokiečių turistai. Nors antroji ir trečioji grupė tarpusavyje sutaria, pirmoji karta dar kol kas negali susidaryti nuomonės apie trečiąją. Jiems tai nepažintas pasaulis.

Naujausiame Aki Kaurismaki filme “Kita vilties pusė” pagrindinis veikėjas ilgisi ne savo šalies, ne artimų žmonių, bet savo prarastos tapatybės, kuri kartu su asmens dokumentais dinga svetimoje šalyje. Tačiau kartu su juo tapatybės kitose kultūrose ieško ir visa Suomijos visuomenė. O kartu su ja, ir pats Aki Kaurismaki.

Filmuose “Metų pilietis” ir “Pusher 3” Norvegijos ir Danijos sostinės vaizduojamos kaip multikultūriniai centrai. Tik pirmojo filmo kūrėjai šį reiškinį pritaiko kaip priemonę kalbėti apie savo šalies socialines ir klimato problemas. Tuo tarpu, antrojo filmo režisierius multikultūralizmą rodo kaip neigiamą socialinį reiškinį.

Vienas komerciškai sėkmingiausių Švedijos ir Danijos serialas “Tiltas” parodo, jog Šiaurės šalių žanrinis kinas gali būti ne tik pramoga, bet ir kalbėti apie socialines problemas, jungiančias visų Skandinavijos šalių gyventojus. Ne tik pastovius, bet ir laikinus.

Literatūra:

Wolfgang Mieder “The only Good Indian Is a Dead Indian”: History and Meaning of a Proverbial Stereotype” *The Journal of American Folklore*

Vol. 106, No. 419 (Winter, 1993). 38-60 psl.

Alexei Lalo. “Borat as tragicomedy of anti US-Americanism” *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, vol. 11, no. 2, 2009.

Jon Royne Kyllingstad “Measuring the Master Race”. *Open book publishers*. 17-22psl. 2014

Robert McKee “Story” HarperCollins e-books; 312-328psl. 2009

Zack Snyder “Save the Cat” Michael Wiese Productions 28psl. 2005.

John Lindow “Handbook of Norse mythology” ABC-CLIO 12-13psl 2011.

Gail.B.Stewart “Trolls” ReferencePoint press. 10-15psl. 2011

Mike Hale “TrollHunter” <https://www.nytimes.com/2011/06/10/movies/trollhunter.html>

Jorgen Riber Christensen “Non- place” Aalborg University 221-230psl. 2015

Joan Font, Monica Mendez “Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations” Amsterdam University Press. 133; 173psl. 2013

Terren Rafferty “The Finnish Director Making The Most- Interesting Movies about Immigration”2018 <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/01/aki-kaurismaki-cinemas-drollest-hipster/546557/>

Pietari Kaapa “The National and Beyond: The Globalisation of Finnish cinema in the films of Aki and Mika Kaurismaki” Peter Lang AG, International Academic Publishers, Bern 2010.

Isadora Garcia Avis “Adapting landscape and place in transcultural remakes: the case of Bron|Broen, the Bridge and the Tunnel” 2015
<https://series.unibo.it/article/viewFile/5898/5620>

Filmai:

Anders Thomas Jensen “Adomo Obuoliai” (2005)

Andre Ovredal “Trolių medžiotojas” (2010)

Aki Kaurismaki “Kita vilties pusė” (2017)

Hans Petter Moland “Metų pilietis” (2014)

Nicolas Winding Refn “Pusher 3” (2005)

Tv serialas - Bron|Broen (2011)